

УДК 784(477):821.161.2
DOI 10.32461/2226-3209.2.2024.308418

Цитування:

Падалко В. О. До питання вивчення літератури про музичну інтепретацію поезій українських класиків у творчості естрадних виконавців. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2024. № 2. С. 316–320.

*Падалко Вікторія Олегівна,
аспірантка Національної академії
керівних кадрів культури і мистецтв
<https://orcid.org/0000-0002-8542-5336>
dmz2121.vpadalko@dakkkim.edu.ua*

Padalko V. (2024). To the issues of sources study on the musical interpretation of Ukrainian classics poetry in the works of pop performers. *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald: Science journal*, 2, 316–320 [in Ukrainian].

ДО ПИТАННЯ ВИВЧЕННЯ ЛІТЕРАТУРИ ПРО МУЗИЧНУ ІНТЕПРЕТАЦІЮ ПОЕЗІЙ УКРАЇНСЬКИХ КЛАСИКІВ У ТВОРЧОСТІ ЕСТРАДНИХ ВИКОНАВЦІВ

Мета статті – проаналізувати наукову літературу про музичну інтерпретацію поезій українських класиків у творчості естрадних виконавців. **Методологія дослідження.** Для структурування теоретико-методологічної бази використано аналітичний та ретроспективний методи, а також метод порівняльного аналізу. Оскільки тема дослідження охоплює питання як музикознавства так і літературознавства, використовується міждисциплінарний підхід. **Наукова новизна** роботи полягає у визначенні інтерпретації як феномену, що сприяє органічному синтезу музики і слова, має безпосередній вплив на музичну інтерпретацію поетичних текстів класиків, творчість академічних та естрадних композиторів і виконавців. **Висновки.** У статті відзначено актуальне зростання кількості музичних інтерпретацій поетичних текстів українських класиків. Проаналізовано наукову літературу, яка становить теоретичне підґрунтя для цілісного дослідження відповідних пісенних творів та композицій. Напрями досліджень розподілені на вивчення: особливостей інтерпретації, як феномену (О. Афоніна, О. Бензюк, П. Іванишин, О. Колесник, С. Садовенко); проблем синтезу музики та слова (І. Вежневцев, О. Зінькевич, І. Іванова, А. Мізітова, О. Фрайт); питань музичної інтерпретації (М. Гейченко, О. Домашенко, В. Іванова, О. Катрич, В. Кулікова, В. Москаленко, О. Олексюк, В. Панасюк, В. Соловйов); інтерпретації текстів, їх семантики та тлумачення, зокрема, крізь призму внутрішньої музикальності (М. Наєнко, З. Пахолок, Г. Сюта, І. Щукіна); творчості академічних і естрадних композиторів та виконавців-інтерпретаторів поезії класиків (Г. Карась, Н. Королюк, В. Степурко, Г. Філатова, О. Фрайт, І. Штурмак). Порівняно висвітлено в науковому дискурсі є музична шевченкіана, але, здебільшого, тільки в царині академічної музики (однойменне видання з фондів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, 2020, видання М. Гулковського, 2023). Зазначено, що про естрадних виконавців, саме в контексті інтерпретації поезії класиків, джерельну базу становлять, за винятком окремих статей, лише інтерв'ю, публікації із сайтів, блогів та сторінок соціальних мереж самих виконавців.

Ключові слова: музична інтерпретація поезії, українські естрадні виконавці, синтез музики і літератури, українська культура, вокальна музика, музична інтерпретація, українські поети, музична шевченкіана, естрадознавство.

Padalko Viktoriia, Postgraduate Student, Department of Vocal Art, National Academy of Culture and Arts Management

To the issues of sources study on the musical interpretation of Ukrainian classics poetry in the works of pop performers

The purpose of the article is to analyse scientific research and publications on the musical interpretation of Ukrainian classical poetry in the works of pop artists. **The research methodology.** Analytical and retrospective methods, as well as the method of comparative analysis, were used to structure the theoretical and methodological base. Since the topic of research covers issues of both musicology and literature, an interdisciplinary approach was used. **The scientific novelty** of the work lies in the definition of interpretation as a phenomenon that contributes to the organic synthesis of musical and verbal art, gives a direct impact on the musical interpretation of poetic texts by classics, the creativity of academic and pop composers and performers. **Conclusions.** The article noted the actual increase in the number of musical interpretations of poetic texts by Ukrainian classics. The consideration of scientific works that constitute the theoretical basis for the comprehensive study of the relevant songs and compositions, was carried out. Research directions are divided into the study of: general features of interpretation as a phenomenon (O. Afonina, O. Benziuk, P. Ivanyshyn, O. Kolesnyk,

S. Sadovenko); problems of music and literature synthesis (O. Frait, I. Ivanova, A. Mizitova, I. Vezhnevets, O. Zinkevych); musical interpretation (O. Domashchenko, M. Heichenko, V. Ivanova, O. Katrych, V. Kulikova, V. Moskalenko, O. Oleksiuk, V. Panasiuk, V. Soloviov); interpretation of texts, their semantics, in particular, through the prism of inner musicality (M. Naienko, Z. Pakholok, I. Shchukina, G. Siuta); works of academic and pop composers and performers-interpreters of the poetry of the classics (H. Filatova, O. Frait, H. Karas, N. Koroliuk, V. Stepurko, I. Shturmak). Musical Shevchenkiana is relatively covered in the scientific discourse, but, for the most part, only in the realm of academic music (the same name publication from the funds of the National V. I. Vernadskyi Library of Ukraine, 2020; the book "Musical Shevchenkiana" by M. Hulkovskiy, 2023). Except for few articles, the source base on the works of pop artists in the context of the interpretation of poetry by the classics only consists of the interviews, publications from the websites, blogs, and pages of social networks of the performers.

Keywords: musical interpretations of poetry, Ukrainian composers and performers, synthesis of music and literature, Ukrainian culture, vocal music, musical interpretation, Ukrainian poets, musical Shevchenkiana, pop studies.

Актуальність теми дослідження. У сучасному світі перед митцями постають глобальні виклики. Необхідність збереження й трансляції культурної пам'яті, представлення України світовій спільноті як держави з власною багатовіковою історією та самобутньою культурою виводить їх творчість на рівень культурної дипломатії, робить її інструментом для фактичного виживання країни та її народу. Це спонукає звертатися до фольклорних джерел, до творів українських класиків.

У сучасному культурному просторі стрімко зростає кількість музичних інтерпретацій поетичної спадщини Лесі Українки, Івана Франка, Тараса Шевченка. Задля можливості проведення їх об'єктивного та багатовимірного аналізу виникає необхідність створення теоретичного підґрунтя, яке б поєднало студії про феномен інтерпретації, синтез музики і слова, музичну інтерпретацію поезій класиків, творчість академічних і естрадних композиторів та виконавців. Такі дослідження не тільки допоможуть охарактеризувати особливості індивідуального стилю артистів, їх пісенних творів, композицій, виокремити загальні тенденції розвитку естрадного мистецтва, а й сприятимуть збільшенню зацікавленості у суспільстві, популяризації українського контенту.

Аналіз досліджень і публікацій. Основою теоретичного підґрунтя для розгляду музичних інтерпретацій поезії класиків є, передусім, праці, присвячені феномену інтерпретації. Фундаментальним дослідженням для теорії інтерпретації є монографія О. Колесник «Феномен інтерпретації в художній культурі», 2014 [6]. Інтерпретація як притаманна українській культурній традиції система принципів осмислення художньо-літературних явищ та закономірностей висвітлюється у монографії П. Іванишина «Національно-екзистенціальна інтерпретація (основні теоретичні та прагматичні аспекти)», 2005 [4].

Інтерпретація фольклору як звернення митців до народних джерел і вплив на їх творчу психологію, наслідком якого є поява творів із глибокими національними рисами досліджується у працях С. Садовенко. Відкрита інтерпретація в логіці творчого процесу стала предметом дослідження О. Бензюка [2]. Інтерпретації кодів культури у сучасній музичній творчості присвячені праці О. Афоніної.

До питань музичної інтерпретації зверталися В. Іванова, О. Катрич, В. Кулікова, В. Москаленко, О. Олексюк, В. Панасюк, В. Соловійов та багато інших дослідників. Дослідження інтерпретації як способу самовираження авторів-виконавців чи розвитку їх майстерності описані у працях О. Домашенка та М. Гейченка. Інтерпретація поетичних текстів Лесі Українки, І. Франка, Т. Шевченка, їх музичальність є предметом дослідження М. Наєнка та І. Щукіної. Різні аспекти синтезу музики й літератури висвітлюються в дослідженнях О. Афоніної, І. Іванової, А. Мізітової, О. Зінкевич. Компаративістичним вимірам музики й слова, їх контактам, зв'язкам і впливам присвячена монографія О. Фрайт. Інтерпретація художніх текстів у інтермедіальному вимірі досліджена у працях І. Вежневця.

Музичні інтерпретації поезії класиків у царині академічної музики частіше стають предметом досліджень музикознавців (Г. Карась, Н. Королюк, В. Степурко, О. Фрайт, І. Штурмак та ін.), водночас інформація про естрадні інтерпретації може бути знайдена, за винятком окремих статей, лише в інтерв'ю, публікаціях із сайтів, блогів та сторінок соціальних мереж самих виконавців.

Визначним виданням сучасності, найновішою спробою охопити музичні інтерпретації спадщини Тараса Шевченка стало видання М. Гулковського «Музична шевченкіана», 2023, де в полі зору перебуває академічна музика [3]. Спробуємо вибудувати певну теоретико-методологічну базу для

об'єктивного, багатовимірного дослідження сучасних музичних інтерпретацій спадщини українських поетів.

Мета статті – проаналізувати наукову літературу про музичну інтерпретацію поезій українських класиків у творчості естрадних виконавців.

Виклад основного матеріалу. Інтерпретація є творчим процесом, що пов'язує виконавця, автора та реципієнта, у взаємодії яких народжується нова версія твору на основі минулого. У випадку музичної інтерпретації поезії класиків, між автором та виконавцем утворюється своєрідний діалог поколінь, твір репрезентується ближче до сучасного слухача/глядача і, взагалі, відбувається його транспозиція з мистецтва літературного в мистецтво музичне із залученням відповідної семіотичної системи. Це значно розширює можливості художнього твору, адже активізує більше сфер сприйняття реципієнта. До речі, варто зазначити, чому реципієнт теж є співтворцем інтерпретацій. Інтерпретації мають властивість збагачувати парадигму своїх значень не лише при створенні, а й через певний час, коли зазнає змін соціально-політичний контекст тощо. Таким чином, твір актуалізує свої сенси та увиразнює їх у сучасному культурному просторі.

Щоб проаналізувати музичні інтерпретації поезії необхідно звернутися до поняття інтерпретації, її форм та особливостей. Варто пам'ятати, що аналізувати твір без загального контексту, який об'єднує і індивідуальні особливості автора-творця і риси суспільно-політичного процесу тощо, неможливо. Адже весь культурний процес – суцільна сітка, яка пов'язує усі твори – вже існуючі та потенційні у мега чи гіпертекст [6, 6]. Праця Олени Колесник осмислює феномен інтерпретації в контексті культурологічної герменевтики та класифікує його форми в художній культурі. Дослідження охоплює широкий спектр питань, пов'язаних з інтерпретацією, а особливе місце посідає характеристика культуротворчого потенціалу виконавського мистецтва, перспектив інтерлінгвістичних, інтерсеміотичних та інтертекстуальних транспозицій.

У сучасному культурному процесі поезія класиків зазнає інтерпретації в різних формах і часто, без відповідного досвіду та знань, реципієнт може навіть не зрозуміти натяк на першоджерело, або витлумачити його інакше. Йдеться про приховану інтерпретацію, яка переносить твір у вимір інтертекстуальної взаємодії. Таким чином, художня інтерпретація це не лише «процес та результат створення

версії оригіналу», а й створення «власного художнього твору на основі творчого переосмислення первинного мистецького твору, який може підлягати різним варіантам трансформацій» [6, 51].

Аналізуючи корпус різноманітних наукових праць, які висвітлюють проблематику інтерпретації, знаходимо думки, які лише підтверджують наведену нами провідну роль інтерпретації в сьогоденні, адже мета інтерпретації, за П. Рікером, саме подолання відстані між інтерпретатором та минулою епохою.

Важливою тезою є те, що художня інтерпретація допомагає в збереженні традицій, бо новий досвід вписується в контекст національного світогляду. Пам'ятаймо ще про необхідність інтелектуального переосмислення мистецтва минулого з метою продовження процесу духовного розкріпачення нації. П. Іванишин розглядає інтерпретацію художньо-літературних явищ та закономірностей у площині національного, тобто в системі української культурної традиції. Дослідник осмислює критичні для культури наслідки не лише прямого культурного імперіалізму, а й ліберального, з космополітичною стратегією перетворення суспільства на безнаціональне, без традицій та коренів [4, 192].

Інтерпретація художніх творів крізь призму впливів фольклору на процеси культуротворення висвітлюється у працях С. Садовенко. Науковиця стверджує, що звернення до фольклорних джерел сприяє збагаченню жанрово-стильового різноманіття й у сучасному музичному мистецтві. О. Афоніна осмислює методологічний підхід для виокремлення кодів культури як певних закономірностей, притаманних різним періодам розвитку культури і наголошує на подвійності таких кодів: тобто при певній сталості й незмінності вони є пізнаваними, але водночас мають властивість до набуття нових змістів і контекстів [1, 112].

Звернемося детальніше до особливостей музичної інтерпретації. Різні її аспекти розглядалися українськими науковцями. Центральним дослідженням є праці Віктора Москаленка, автора концепції музичної інтерпретації в українському музикознавстві. Науковець охарактеризував специфіку музичної інтерпретації, її творчі механізми та принципи, досліджував поняття музичного мислення та індивідуального стилю виконавця. Особистість інтерпретатора постає зі своїм

унікальним підходом і власною палітрою засобів виразності.

Проблематика досліджень, присвячених музичній інтерпретації, охоплює широкий спектр тем, розуміння яких визначає також і компетентність інтерпретатора: інтонаційна природа музики, виконавська майстерність (Г. Панченко), музично-аналітичні вміння (І. Гринчук), вербалізація музичних образів (В. Крицький), професійна самостійність музиканта (І. Полібіна), творчі якості виконавця (В. Белікова, В. Іванова), інтерпретація у фортепіанному виконавстві (В. Гура), художньо-мистецький розвиток інтерпретатора та музичний твір як продукт інтерпретаційно-виконавської діяльності (В. Соловйов).

Варто наголосити, що в музичній інтерпретації дослідники теж наголошують на важливості збереження ознак індивідуального стилю автора першоджерела або особливостей історичної епохи його створення, при намірах інтерпретувати, осучаснити. В. Іванова також наводить на думку, що складний інтонаційний та ритмічний стрій музики сьогодення передбачає безмежну варіативність інтерпретації [5].

Визначальним чинником для створення музичних версій поезії класиків є інтерпретація самих поетичних текстів, бо саме вони є тими ідейно-ціннісними опорами, до яких звертаються композитори та виконавці. Цікаво, що доволі часто літературознавці аналізують тексти класиків крізь призму музикальності, бо внутрішня музикальність – характерна риса поезії Лесі Українки, Івана Франка, Тараса Шевченка. Такий підхід започаткував ще сам Іван Франко, аналізуючи тексти «Кобзаря» у трактаті «Із секретів поетичної творчості». Світ музики у творчості Лесі Українки досліджувала І. Щукіна, засоби звукосмислової організації її лірики – Г. Сюта, особливості ритму – З. Пахолок, музику як модус поетичної еволюції – М. Наєнко.

Внутрішня спорідненість різних видів мистецтв в українському культурному процесі, зокрема музики й літератури, спонукає дослідників аналізувати їх синтез. На прикладі української літератури кінця XIX – початку XX століття такий синтез досліджував О. Рисак у монографії «Найперше музика у слові». Різним аспектам синтезу музики і слова присвячені праці І. Денисюка, Л. Кияновської, С. Луцак, О. Мацяк, С. Нагорної, Д. Наливайка та ін. Метаморфози музичного тексту в літературному розглядаються в дослідженні І. Іванової та А. Мізітової. Особливості втілення

кодів культури з літератури в музиці знаходимо в працях О. Афоніної.

Розуміння синтезу двох мистецтв: музики й літератури, які природньо тяжіють одне до одного, дає можливість відкрити сутність творів, осмислити історичний, філософський, міфологічний підтексти, знайти інтертекстуальні зв'язки, побачити унікальність, своєрідність митця. Феномен музично-поетичної цілісності, що впливає із споріднення музики і слова, еволюція розуміння естетичних засад їх спільної онтології є центральними питаннями в контексті дискурсу вокальної музики у дослідженні О. Фрайт. Науковиця аналізує специфіку поєднання двох видів мистецтва у різному жанрово-стильовому музичному втіленні, розглядає результати, елементи набуття та втрат [7].

Музична інтерпретація поезії класиків є сферою, що потребує подальшого дослідження науковцями. Це питання маловивчене і лише музична шевченкіана є порівняно висвітленою в науковому дискурсі. Але таке висвітлення є частковим, оскільки в полі зору дослідників перебуває, здебільшого, академічна музика, в якій також лишаються поза увагою певні періоди, особистості та твори.

Унікальним бібліографічним довідковим виданням, яке охопило відомості про 373 українських композиторів-представників музичної шевченкіани є однойменна книга Мирослава Гулковського. Праця охоплює ціле різноманіття жанрів: опери, симфонії, кантати, ораторії, балети, фортепіанні композиції, пісні, солоспіви, романси, духовні піснеспіви тощо.

Варто зазначити, що книга вже перекидає своєрідний місток – у ній наявні відомості про дует «Сестри Тельнюк», який працює в широкій естрадній стилістиці: від акустики до альтернативного року. Водночас, популярні музиканти-сучасні інтерпретатори спадщини класиків, одні з першовідкривачів, гурт «Кому Вниз», згадується лише побіжно, в контексті спільної пісні із зазначеним дуєтом [3, 757]. «Гайдамаки», «Плач Єремії», багато інших гуртів та сольних виконавців не висвітлені. Таким місточком ще можна вважати посилання у списку дискографії на диск переможців конкурсу пісень на слова Тараса Шевченка «Ше-Пісня», в якому в різні часи брали участь також і виконавці української естради, серед них Катерина Павленко, солістка гурту Go-A, представниця України на Євробаченні-2021 та Вікторія Падалко, авторка статті.

Музичні інтерпретації поезії класиків у композиторській творчості 19-20 століть є

предметом досліджень О. Мельничук та І. Штурмак. О. Фрайт простежує інтерпретації одного поетичного тексту різними композиторами зазначеного періоду.

Інформація про музичні втілення поетичних текстів Лесі Українки, Івана Франка, Тараса Шевченка в царині естрадної музики, за винятком окремих статей (про інтерпретації гуртів «Фата Моргана» та «Сад», Ганна Філатова), тез доповідей, виголошених на конференціях, зокрема авторкою, може бути знайдена лише на інформаційно-новинних ресурсах, на зразок gazeta.ua, Укрінформ, на офіційних сайтах гуртів та сольних виконавців, з інтерв'ю, публікацій на сторінках блогів або соціальних мереж, описів під відео на You-Tube тощо.

Висновки. У статті відзначено актуальне зростання кількості музичних інтерпретацій поетичних текстів українських класиків. Розглянуто праці, які становлять теоретичне підґрунтя в дослідженні сучасних музичних інтерпретацій поезії класиків України у творчості естрадних виконавців. Напрями досліджень розподілені на вивчення: особливостей інтерпретації, як феномену (база теорії інтерпретації – О. Колесник, інтерпретація як притаманна українській культурній традиції система принципів осмислення художньо-літературних явищ та закономірностей – П. Іванишин, інтерпретація кодів культури у сучасній музичній творчості – О. Афоніна, відкрита інтерпретація в логіці творчого процесу – О. Бензюк, твори із глибинними національними рисами як результат інтерпретації фольклору, вплив такої інтерпретації на творчу психологію – С. Садовенко); проблем синтезу музики та слова (І. Вежневель, О. Зінкевич, І. Іванова, А. Мізігова, О. Фрайт); питань музичної інтерпретації (М. Гейченко, О. Домашенко, В. Іванова, О. Катрич, В. Кулікова, В. Москаленко, О. Олексюк, В. Панасюк, В. Соловійов); інтерпретації текстів, їх семантики та тлумачення, зокрема, крізь призму внутрішньої музикальності (М. Наєнко, З. Пахолок, Г. Сьота, І. Щукіна); творчості академічних і естрадних композиторів та виконавців-інтерпретаторів поезії класиків (Г. Карась, Н. Королук, В. Степурко, Г. Філатова, О. Фрайт, І. Штурмак).

Музична інтерпретація поезії класиків є сферою, що потребує подальшого дослідження науковцями. Це питання маловивчене і лише музична шевченкіана є порівняно представленою в науковому дискурсі (однойменне видання з фондів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, 2020, видання М. Гулковського, 2023). Але таке представлення є частковим, оскільки в полі зору дослідників перебуває,

здебільшого, академічна музика, в якій також лишаються поза увагою певні періоди, особистості та твори. Зазначено, що про естрадних виконавців, саме в контексті інтерпретації поезії класиків, джерельну базу становлять, за винятком окремих статей, лише інтерв'ю, публікації із сайтів, блогів та сторінок соціальних мереж самих виконавців. Таким чином, стаття представляє огляд теоретико-методологічної бази, що формує перспективи подальших досліджень специфіки інтерпретаційних можливостей поезії класиків у творчості естрадних виконавців.

Література

1. Афоніна О. С. Коди культури у сучасній музичній творчості. Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал. 2022. № 1. С. 111–116.
2. Бензюк О.О. Відкрита інтерпретація в логіці творчого процесу: культурологічний аналіз. Дисертація на здобуття наукового ступеня канд. культурології. Київ : НАКККіМ, 2017. 194 с.
3. Гулковський М. І. Музична шевченкіана українських композиторів. Біобібліографічне довідкове видання : Київ : Видавництво Ліра-К, 2023. 952 с.
4. Іванишин П. В. Національно-екзистенціальна інтерпретація (основні теоретичні та прагматичні аспекти): Монографія. Дрогобич: Видавнича фірма «Відродження», 2005. 308 с.
5. Іванова В. Музична інтерпретація в контексті розвитку світового мистецтва. Наукові праці. Серія: Педагогіка. 2017. Вип. 279. Т. 291. С. 136–140.
6. Колесник О. С. Феномен інтерпретації в художній культурі: монографія. Київ: НАКККіМ, 2014. 265 с.
7. Фрайт О. В. Музично-вербальна еміненість: виміри та парадигми. Монографія. Дрогобич : ред.-вид. відділ Дрогобицького ДПУ ім. Івана Франка, 2020. 490 с.

References

1. Afonina, O. S. (2022). Codes of Culture in Contemporary Musical Creativity. Herald of the National Academy of Culture and Arts Management, 1, 111–116 [in Ukrainian].
2. Benziuk, O. O. (2017). Open Interpretation in the Logic of Creative Process: Cultural Analysis. Candidate's Dissertation. Kyiv [in Ukrainian].
3. Hulakovskiy, M. I. (2023). Musical Shevchenkiana of Ukrainian Composers. Biobibliographic Reference Edition. Kyiv [in Ukrainian].
4. Ivanyshyn, P. V. (2005). National and Existential Interpretation (Main Theoretical and Pragmatic Aspects). Drohobych [in Ukrainian].
5. Ivanova, V. (2017). Musical Interpretation in the context of the Development of World Art. Scientific works. Pedagogy, 279 (291), 136–140 [in Ukrainian].
6. Kolesnyk, O. S. (2014). Phenomenon of Interpretation in Artistic Culture. Kyiv [in Ukrainian].
7. Freit, O. V. (2020). Musical and Verbal Emicity: Dimensions and Paradigms. Drohobych [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 05.04.2024
Отримано після доопрацювання 07.05.2024
Прийнято до друку 15.05.2024